

בין ספרים חדשים

עיונים ביהדות זמננו – מוגשים למשה דייוויס

הקובץ, שהופיע מטעם המכון ליהדות זמננו שהקים פרופ' משה דייוויס באוניברסיטה העברית בירושלים, פותח בפרטים ביוגרפיים של ראש המכון ובסקירה על פעולותיו מאז בואו לירושלים בשנת 1959 מאת אברהם הרמן. פעולות אלה כוללות פיתוח תוכנית לימוד ומחקר, כגון מפעל המחקר "אמריקה – ארץ הקודש"; אירגון "סמינרים לישראלים" האמורים לייצג את ארצם בחוץ לארץ, סמינרים ליהודים בעלי תפקידים ולמנהיגי קהילות מהגולה. מפעל חשוב שנשא פירות מחקר חשובים הוא החוג לידיעת עם ישראל בתפוצות שהוקם בשנת תשכ"ד בחסותו של הנשיא זלמן שז"ר ז"ל. ההרצאות והדיונים של החוג נאספו בקונטרסים שהופיעו ב"ד סדרות המכילות חומר רב-ערך על יהדות התפוצות – על בעיותיה, מצבה ומעמדה המדיני, החברתי וכו'.

בקובץ, בחלק העברי, מאמרים ומחקרים מאת נתן רוטנשטרייך – יהדות בין לאומיות לאנושות – פרק בתולדות הדיונים במאות הי"ט והכ"י; מנחם קאופמן – ניצני קשרים של ערביי א"י עם ארה"ב; מרדכי אלטשולר תזרזר מנדלסון – יהדות ברית המועצות ופולין בין מלחמות העולם: ניתוח השוואתי; יהודה באאור – עדותו של פרטיון יהודי; ישראל גוטמן – מחקר השואה – בעיות והיבטים; חיים אבני – הצלת יהודים בימי השואה בפרספקטיבה מכסיקנית; מיכאל אבוטבול – צפון אפריקה והצלת פליטי מלחמת העולם השנייה; דב לוזין – מלחמת קיום בגלות סיביר; רבקה דמסקי – כיבלוגרפיה של פרסומי משה דייוויס.

חיים רשף: פריחת ההיביסקוס

הסיפור שהופיע ב"ספרית פועלים" מאת חיים רשף מקיבוץ "כפר מנחם" (קובץ סיפורי הראשון "צעדים חרישים" ראה אור לפני כ- ל"ה שנה בהוצאת "אהל" בניו-יורק), מתמקד בחוויתיה של אשה, חברה בקיבוץ, שנחלמה מבעלה ושני ילדיה, בת וכן, נעקרו מביתם וממולדתם וטולטלו לארצות רחוקות. רוזה, ה"גבורה" בסיפור, שנחנכה על יעודי החלוציות ובאה לארץ ליצור יסוד לחיים תקינים, בריאים וחפשיים לעם ישראל במולדת העברית – עולמה חרב עליה והיא שרויה בתוך אווירה של סיוטים ויסורי נפש.

רשף היטיב לתאר את המשבר הנפשי של רוזה, את התייסרותה והרהוריה המשיבים אותה לימי הנוער באחת מערי פולין. היו אלה ימים של שאיפות, ניתוק מבית הורים ועליה לארץ, חיי עמל בקיבוץ, חיים של סכנות ונסיגנות קשים, אך גם של הגשמה עד שגדלו הבנים – ושוב קרע ופער בין אבות ובנים – והפעם על רקע החיים החדשים.

רשף מעלה דרך הרהוריה של רוזה את בעיות הדור החדש שנולד וגדל בקיבוץ ללא מסורת וערכים שהיא ובעלה, "ניומה" אציל הרוח, שספג מתרבות שם ויפת, ניוונו מהם ועדיין מתרפקים עליהם. "ניומה" רואה את ילדיו שהתחנכו על קליפותיהן של דעות מתקדמות הולכים ומתנכרים לכל היקר להם, להורים, ולבסוף עוזבים את הארץ – ונפשו של האב נשברת בקרבו: עלים ברוח... אין שרשים... אין.

חיים רשף מתגלה בסיפור כמספר-אמן, המשתף עצמו בחוויותיהם של גבוריו ומשתף את הקורא עמו.

המתרפקים כסתר על מסורת אבות ושאיפות גאולה.

הרב חיים קרלינסקי: הראשון לשושלת בריסק

הספר הגדול כולל תולדות חייו ופעליו של הגאון, רבי יוסף-דובר סלובייצקי, ראש ישיבה בוואלוחין ואב"ד בערים סלוצק ובריסק. הספר אינו רק ביוגרפיה של רב ואדם גדול בתורה, כי אם אוצר "כליבו" של ידע על העולם התורני ב"תחום המושב" ברוסיה, ואף מחוץ לתחום בתקופה שהמסורת היתה שלטת עדיין בתקופה בחיי ישראל, באמצע המאה הי"ט, וכשזה לא מכבר נבעו בה פרצים כשהתחילו להתסיס בקיבוץ היהודי הגדול ברוסיה דעות זרמים מבחוץ שהשפיעו על רוח הדור.

הרב קרלינסקי אינו מתעלם מן השינויים שקלו בחיים היהודים והוא עוקב אחריהם אגב תיאור פעולותיו של הריד"ס. אך בעיקר אסף המחבר שפע של חומר המאיר את אישיותו של הגאון, הליכותיו, מידותיו, תורתו ועסקנותו הציבורית בתחנות חייו השונות: בסלוצק, ואלוחין, ורשה ולבסוף ב"בירת" השושלת – בריסק. – הרב קרלינסקי מגולל יריעה רחבה של דמויות רבנים, גדולי הדור, מנהיגי ציבור ועסקנים שהחיד"ס בא עמם במגע. מלבד הפרק על תורתו של הרב, שילב המחבר בספר שיחות חולין של ת"ח, משלים, אנקידוטות ואמרי-בינה ואף שנינות וחידודים כלפי מעשים ואישים, שאסף ממקורות רבים.

הספר קריא ביותר ועל שלל הידיעות בו יעידו כ־700 הערות ומראי-מקומות ומאות הערכים במפתח השמות.

אבשלום

בחלק האנגלי משתתפים ג'פרי ויגודר (משה דייוויס וחקר יהדות זמננו), נעמי כהן (דרשות ובעיות הזמן: מקורות מספרות הדרשות היהודית-אמריקנית מהמאה הי"ט), אברהם קארפ, שולמית נרדי, אריה ללויג גרטנר (היסטוריונים בני זמננו של יהדות ניריווק), יונתן פרנקל (רב בר ברוכוב דור המהפיכה של 1905), אלפרד גוטשלק (יחסי יהודים-נוצרים), אמיל פקנהיים, שמעון הרמן, לואי פינקלשטיין ועוד.

ד"ר צבי (הרמן) כרמל: ימי חושך ולילות לבנים

הספר Black Days, White Nights בהוצאת Hippocrene Books, הוא סיפור המאורעות ההנסיינות האישיים של המחבר, המחנך והסופר הידוע במחקרו ומסותיו העבריים, מאז פלישת הנאצים לציכסלובקיה עד גמר מלחמת העולם השנייה. ד"ר כרמל הספיק לגמור חוק לימודיו בארץ מולדתו, צ'כוסלובקיה, ולזכות בתואר דוקטור לפילוסופיה, כאשר הצליח להינצל מידי הנאצים ולהגיע לריגה, לטביה, הוא ורעייתו, ו"להסתדר" שם בתנאי השלטון הסובייטי – עד התקפת-הפתע של הנאצים באביב 1941.

ד"ר כרמל מספר על הניסים שהתרחשו לו ולמשפחתו הקטנה בדרך הבריחה לרוסיה המזרחית, כשמטוסי הנאצים ממטירים אש וזורעים מוות מסביבם, אך בעיקר זהו סיפור הלבטים להחזיק מעמד כלשהו בטאמאק, בהרי האורליס, בתנאי רעב, קור ועינויי גוף ונפש, כשפקידים אנטישמיים ועין הבולשת הסובייטית ממרדים את החיים.

הספר כולו כתוב בכשרון מספר ער וחד-עין, המטיב לתאר מצבים ואישים, הליכותיהם ושיחותיהם – אורירת הזמן והמקומות שעשה בהם. כעברי וציוני נאמן ביקש את אחיו והפגישות מגלות את הרשע של מרשיעי ברית ואת הסבל של האנוסים החרשים – יהודים